

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM
VAZIRLIGI**

NAVOIY DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI

**5A110601- IJTIMOIY-GUMANITAR FANLARNI O'QITISH
METODIKASI (TARIX) MUTAXASSISLIGI MAGISTRATURASI
BO'YICHA BILIM DARAJASINI BELGILOVCHI MAXSUS FANLARDAN
SINOV DASTURI VA BAHOLASH MEZONI**

Navoiy 2021

Mazkur dastur 2021-2022 o‘quv yilida **5A110601- Ijtimoiy-gumanitar fanlarni o‘qitish metodikasi** mutaxassisligi bo‘yicha magistraturaga kiruvchilar uchun kirish sinovlari dasturi, savolnomalari va baholash mezonlarini o‘z ichiga olgan. Dastur savolnoma va mezonlari oliy ta’limning 5110600 – Tarix o‘qitish metodikasi bakalavriat ta’lim yo‘nalishi Davlat ta’lim standartiga hamda Navoiy davlat pedagogika instituti o‘quv-uslubiy kengashida ko‘rib chiqilgan va ma’qullangan (20__ yil ____dagi __-sonli majlis bayoni) dasturga asoslanib tuzilgan.

Tuzuvchilar: **A.Aminova** - tarix fanlari nomzodi, dotsent NavDPI
R.Tolibov, tarix fanlari nomzodi, dotsent NavDPI

Taqrizchilar: **X.Raupov**, tarix fanlari nomzodi, dotsent NDKI

Ushbu dastur Navoiy davlat pedagogika instituti O‘quv-uslubiy kengashi tomonidan muhokama qilinib, faoydalanish uchun tavsiya etilgan. (2021-yil 26-iyundagi 11-sonli bayonнома)

KIRISH

Mazkur dastur 2021-2022 o‘quv yilida **5A110601 - Ijtimoiy-gumanitar fanlarni o‘qitish metodikasi (tarix)** mutaxassisligi bo‘yicha magistraturaga kiruvchilar uchun kirish sinovlari dasturi va baholash mezonlarini o‘z ichiga olgan. **5110600 – Tarix o‘qitish metodikasi** bakalavriat ta’lim yo‘nalishi o‘quv rejasiga kirgan “Jahon tarixi”, “O‘zbekiston tarixi”, “Tarixiy olkashunoslik”, “Manbashunoslik, Tarixshunoslik”, “O‘zbek davlatchiligi tarixi” fanlarining o‘quv dasturi asosida tuzilgan va ushbu fanlar doirasida talabalarning **Ijtimoiy-gumanitar** fanlarni o‘qitish metodikasi (tarix) ixtisosligidan nazariy va amaliy bilimlarini amaliyotda qo‘llay olishi bo‘yicha bilim, ko‘nikma va mahoratlarini aniqlash maqsad qilingan.

a) Nazariy tushuncha. Mazkur dastur 5A110601 – Ijtimoiy va gumanitar fanlarni o‘qitish metodikasi (tarix) mutaxassisligi bo‘yicha magistraturaga kiruvchilarining tarix fani nazariy asoslari va fan haqidagi falsafiy yondashuv asosida bilish haqidagi nazariyalar, umumiy ilmiy uslublar, tarix bilish yo‘llari, ilmiy tadqiqotlarni amalga oshirish bo‘yicha layoqatlarini aniqlashga mo‘ljallangan.

b) Dasturning maqsadi magistraturaga kiruvchilarning bakalavriatura bosqichida tarix fani va uni o‘qitishning ilmiy-metodik muammolarini tadqiqot qilishda zarur bo‘ladigan ilmiy-bilish nazariyasi, tarix fanini o‘rganish va anglash tamoyillari, uslublari o‘zlashtirganligini aniqlash. Shuningdek, magistraturaga kiruvchilarni falsafiy yondashuv asosida bilish haqidagi nazariyalar, umumiy ilmiy uslublar, tarix fanini bilish yo‘llari, ilmiy tadqiqotlarni amalga oshirish uslublari va tamoyillari o‘zlashtirganlik va amalda qo‘llay olish malakalari darajasini aniqlash.

v) Dasturning vazifalari: magistraturaga kiruvchilarning:

- Tarix fani tadqiqotlari uslublari bo‘yicha ilmiy va uslubiy adabiyotlar bilan tanishganligi darajasini;
- Tarix va uni o‘qitish metodikasini tadqiq qilishning ilmiy yo‘nalishlari bilishi darajasini;
- Tarix fanining ilmiy nazariy asoslari bo‘yicha bilim darajasini aniqlash
- tadqiqot jarayonida talabaning aniq vazifasini anglay olish darajasini;
- Tarix fani va tadqiqotlar sohasining ilmiy yo‘nalishlari, tadqiqotlar sohasida ilmiy mushohada va ilmiy tahlil masalalarini o‘zlashtira olganliklarini;
- ilmiy tadqiqot faoliyatini tashkil etish, tadqiqot natijalarini tahlil qilish malakalarining mavjudligini;
- ta’lim tarbiya jarayonini tashkil etishning shakl, metod va vositalari haqida umumiy tushunchalarga ega ekanligini;
- ta’lim jarayonini tashkil etishda zamonaviy pedagogik va axborot texnologiyalaridan samarali faydalana olish qobiliyatini aniqlab, ko‘rsatib berish.

Dasturning asosiy mazmuni.

Mazkur dasturning asosiy **5A110601 – Ijtimoiy va gumanitar fanlarni o‘qitish metodikasi (tarix)** mutaxassisligi bo‘yicha magistraturaga qabul jarayonida o‘tkaziladigan mutaxassislik bo‘yicha magistraturaga kiruvchilarning bakalavr ta’lim bosqichida olgan bilimlariga hamda fanlar bo‘yicha mustaqil ta’limga tayyorgarlik jarayonlarida, kurs ishlari, magistrlik dissertatsiyasi ishi bajarish

jarayonida shakllantirilgan ilmiy adabiyotlar bilan ishslash, tarix tahlil va taqqoslash orqali fan dalil va manbalarini ilmiy tadqiqot jarayonlariga jalg etish. Ilmiy tadqiqot ishlari va ilmiy manbalar hamda sohaga tegishli hujjatlar bilan ishslash ko‘nikmalarining shakllantirilganligi, ta’lim-tarbiya jarayonini tashkil etishning shakl, zamonaviy metod va vositalari haqidagi umumiy tushunchalari, ilmiy mushohada qila olish va yangi g‘oyalar shakllantira olish qobiliyati, ilmiy tadqiqot faoliyatini tashkil etish mazmuni bilan tanishganligi, tadqiqot natijalarini tahlil qila olish qobiliyatining mavjudligi, fanning ilmiy va ta’limiy xususiyatlarini o‘zlashtirish jarayonida olgan bilimlari va malakalarini aniqlashga yo‘naltirilgan masalalarni qamrab olgan

O‘zbekiston Respublikasida davlat mustaqilligi e’lon qilingandan so‘ng tarix faniga alohida e’tibor qaratildi. Insoniyat tarixi, tarix fanining umumiy tasnifi, tarix fanida fanlararo yondoshish, tadqiqot predmeti, tadqiqot masalalarining qamrovi va xususiyatlari, tarix fani haqidagi falsafiy yo‘nalishlar, fanning tadrijiy rivojlanish bosqichi, siyosiy, harbiy, diniy tarix, milliy tarix va tarixchilarining baynalmilal aloqalari, jamiyat hayotida sodir bo‘layotgan jaryonlami bilishda fanning ahamiyati katta.

Fan doirasida qo‘yilgan masalalarni o‘rganishning asosiy manbalari: O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi, Oliy Majlis qonunlari, O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti farmon va qarorlari, Prezidentlar asarlari, Vazirlar Mahkamasining qarorlari, respublikamiz gazeta va jumallarida e’lon qilingan materiallar hamda chop etilgan manba va ilmiy adabiyotlar.

O‘zbekiston tarixi

Ibtidoiy jamoa insoniyat - taraqqiyotining ilk bosqichi.

Insoniyatning vujudga kelishi jarayoni. Avstralopitek, pitekantrop, sinantrop, geydelberg odami. Mehnat va mehnat qurollarining roli, fikr, nutqning vujudga kelishi. Antropogenez jarayonining yakunlanishi. Zamonaviy odamning paydo bo‘lishi, irqlar, urug‘chilik, ishlab chiqarish, xo‘jalikning vujudga kelishi bu davrning rivojlanib borish jarayoni. Ibtidoy jamoa tuzumining parchalanish davri. Ishlab chiqarish kuchlarining rivojlanish davri bo‘lib, metallurgiya (mis, jez, temir) vujudga kelishi. Dehqonchilik, chorvachilik, hunarmandchilik ixtisoslashadi. Sinfiy jamiyat asoslari paydo bolishi. Qabila ittifoqlari paydo bo‘lishi.

Odamning paydo bo‘lishi va rivojlanishida mehnatning o‘mi. Arxeologiya, tarixiy antropologiya, paleozologiya, arxeobotanika, xalq ofzaki va yozma ijodiyotiga oid manbalar.

O‘zbekiston tarixini o‘rganish manbalari. O‘zbekiston tarixini o‘rganishda vatanimiz o‘tmishiga oid moddiy va ma’naviy manbalarning muhim o‘rin tutishi. Arxeologik topilmalar, shuningdek, tosh bitiklar, “Avesto” va shu singari boshqa yozma manbalar, xalq og‘zaki ijodi namunalarining o‘tmish tarixni o‘rganishda muhim manba. Tarixni o‘rganishda davrlashtirishning ahamiyati. Davrlashtirish masalalarining o‘rganilish tarixi. Davrlashtirishning hududdiy xususiyatlari. Eng qadimgi davr, qadimgi davr, o‘rta asrlar, yangi davr va eng yangi davming xronologik davrlari. Tarixiy, geologik, arxeologik davrlashtirishning o‘ziga xosligi.

O‘zbekiston hududining tabiiy - geografik sharoiti va iqlimi. O‘zbekistonning ibtidoiy to‘da davri. O‘zbekiston hududining ibtidoiy odamlar

tomonidan o‘zlashtirilishi. Seleng‘ur-eng qadimgi inson manzilgohi, Fergantrop. O‘zbekiston- ilk insoniyat sivilizatsiyasi beshigi. Teshiktosh-o‘rta paleolitning noyob yodgorligi. Olovning. kashf qilinishi. Iqlimi, hayvonot va o‘simliklar dunyosi.

Qadimgi Sharqda ilk sivilizatsiyalar.

Toifaviy jamiyatning vujudga kela boshlashi va bu jarayonning notekis rivojlanishi. Etnik va xo‘jalik aloqalari. Ibtidoiy munosabat va tasavvurlar. Fanning ibtidoiy jamiyat tarixini o‘rganishdagi ahamiyati. Ilk sivilizatsiyalar. Qadimgi qabilalarning kelib joylashishlari, yuksalish va dastlabki davlatlarni paydo bo‘lish masalasi. Shumer va Akkad davlatlari, Ossuriya, Bobil davlatlari tarixi va Mesopotamiya madaniyati masala. Qadimgi Misr tarixi. Manbalar, tabiiy sharoit, aholisi, davlatning paydo bo‘lishiga e’tibor beriladi. Misr tarixida I-II-III-shohliklar davri. Misrning rivojlanishi va harbiy yurishlari, chet elliklar bosqini va Misrning madaniyati masalalariga e’tibor qilinadi.Qadimgi davrda Kichik Osiyo. Manbalar, aholisi, tabiiy sharoiti. Eramizdan avvalgi II ming yillikda shahar, davlatlar. Xett davlatining madaniyati va uning qulashi muhumdir. Troya, Lidiya, Frigiya davlatlari. Urartuning yuksalishi va qulashi shuningdek boshqa davlatlarga e’tibor beriladi.

Sharqiy O‘rta dengiz hududi.Suriya, Finikiya, Falastin va Arabiston sharoiti va aholisi. Finikiya va Suriyaning yuksalishi. Falastin, Isroil, Nubiya podshohligi va Dovut, Sulaymon podsholigi davri. Arabiston va undagi qabilalar va davlatlar. Sharqiy O‘rta dengiz hududi va Arabiston sharoiti va aholisi, u yerdagi davlatlar masalasi. Qadimgi Eron. Eramizdan avvalgi III-II ming yillikda Eron manbalari, sharoiti, aholisi. Elam, Midiya va Axamoniylar davrida yuksalishiga e’tibor beriladi.Qadimgi Hindiston. Eramizdan avvalgi III-II ming yillikda Hindiston manbalari, sharoiti, aholisi. Mahenjo-Daro, Xarappa tarqqiyotini o‘rganish lozim. Gang vodiysi, Magadha, Maur’ya davlati. Chandragupta, Ashoka podsholigi davrlari muhumdir. Hindiston Kushon podsholigi tarkibida. Janubiy Hindiston davlatlari va qadimgi Hind madaniyatiga e’tibor beriladi.Qadimgi Xitoy.Tabiiy sharoiti, aholisi, manbalar. Xitoy tarixining davrlari va ularning iqtisodini, davlat tashkil topishini bilish kerak. Shan(In’) davlati va uning qulashi, Chjou davlati, Xitoy podshohlari o‘rtasidagi kurash. Shan’ Yan islohatini bilish lozim. Xan’ imperiyasining yuksalishi, islohatlar, xalq qo‘zg‘alonlari va nihoyat imperianing parchlanishi bilan uch shohlik davrlarini o‘rganish lozim.

“Avesto” zardushtiylamning muqaddas kitobi. “Avesto” O‘rta Osiyo xalqlarining tarixini o‘rganishda muxim manba. “Avesto”ning o‘rganilish tarixi. Zardushtiylik dinining paydo bo‘lishi. “Avesto”da ijtimoiy munosabatlaming ifoda qilinishi.Diniy e’tiqodlari. Dafn marosimlari

Baqtriya, So‘g‘diyona, Xorazm, Parfiya, Margiyona. Dastlabki davlatlar: "Katta Xorazm", "Qadimgi Baqtriya" davlatlarining tashkil topishi. Bu davlatlarda yashagan aholining etnik tarkibi: massagetlar, saklar ulaming joylashuvi.

Qadimgi Xorazm davlati Qadimgi Xorazm davlati to‘g‘risida tarixiy yozma manbalar. Massagetlar Xorazmliklaming ajdodlari. Qoyqirilgan qal'a. Qadimgi Xorazm davlatining poytaxti. Yozuv madaniyati, pul muomalasi, amaliy tasviriy va me’morchilik san’atining rivojlanishi. Xorazmliklar, baqtriyaliklar, So‘g‘dliklaming turmush tarzi, mashg‘ulotlari: dehqonchilik, chorvachilik, hunarmandchilik, kulolsozlik, to‘qimachilik, metallsozlik,zargarlik. Ulaming diniy

e'tiqodlari. Ilk shaharlar: Qiziltepa, Afrosiyob, Yerqo'rg'on, Ko'zaliquir.

Eron ahamoniylari hukmdorining Vatanimiz hududlariga bosqinchilik yurishlari. To'maris va uning o'g'li Sparangiz boshchiligidagi kurash. Marg'iyanada Frada qo'zg'oloni. O'rta Osiyoda ahamoniylar hukmronligining o'matilishi. Boshqaruv va soliq tizimi. Xorazmning axamoniylar ta'siridan qutilib mustaqil davlatga aylanishi. Mil. avv. 329 yiida Makedoniyalik Iskandarning O'rta Osiyoga yurishlari. O'rta Osiyo xalqlarining yunon-makedoniyalik bosqinchilariga qarshi qahramonona kurashlari. Spitamen qo'zg'oloni. Iskandar vafotidan so'ng saltanatining parchalanib ketishi.

Salavkiyar davlatining vujudga kelishi. Hududi va aholisining etnik tarkibi. O'rta Osiyo saiavkiylar davlati tarkibida. Salavkiylar davlatida boshqarish tizimi. Sharqiy viloyatlaming salavkiylar davlati iqtisodiyotida tutgan o'mi. Sharqiy viloyatning mustaqillikka intilishi. Yunon - Baqlriya davlatining tashkil topishi. Ellin va mahalliy madaniy an'analaming o'zaro ta'siri. Davlatning ichki va tashqi siyosati. Tovar-pul munosabatlari. Yunon - Baqtriya davlatining inqirozga yuz tutishi. Yunon - Baqtriya madaniyati: yozuv, adabiyot, san'at, diniy e'tiqodlar.

Qang' davlatining tashkil topishi, uning hududlari, aholisi etnik tarkibi. Qang' davlatining siyosiy, iqtisodiy va madaniy xayoti. Qang' davlati taraqqiyotida "Buyuk ipak yo'li" ning tutgan o'mi. Qanxa federasiyasi. Xitoy elchisi va sayyoxi Chjan Syanning Qang' davlati haqida bergen ma'lumotlari. Qadimgi Farg'ona (Davan) podsholigining tashkil topishi, uning chegaraviy hududlari. Aholisi va etnik tarkibi. Fafg'ona aholisining turmush tarzi, kasb - hunari, tili va madaniyati. Davan podsholigi haqida Xitoy manbalari. Farg'ona va Xitoy o'rtasidagi urushlar. Kushon davlati Yuechji qabilalarining Baqtriyaga kelib joylashuvi. Yue - echji qabilalarining 5 hokimlik: Shuanmi, Guyshuan, Xise, Xyumi, Dumi - o'rtasida taqsimlanish. Guyshuan (Kushan) hokimi Kadfizning Kushon podsholigiga asos solishi. Kushon podsholigining Afg'oniston, g'arbiy Pokiston, Hindiston hisobiga kengayshi. Kadfiz islohotiari. Kanishka davrida Kushon - Baqtriy tilining davlat tili sifatida qabul qilinishi. O'rta Osiyoda buddaviylik dinining tarqalishi. Kushonlar san ati: devordagi rasmlar, monumental haykaltaroshlik, haykalchalar. Qo'shni mamlakatlar bilan savdo va madaniy aloqalar. Jahon madaniyati taraqqiyotida Kushon davri madaniyatining tutgan o'mi. Kushon podsholigi inqrozi, uning sabablari.

Ipakning dastlabki vatani. Afsonalar va tarixiy haqiqat. Ipak yo'li va uning paydo bo'lishi. Uning tarmoqlari, yo'nalishlari. Ipak yo'lining O'rta Osiyo xalqlari hayotidagi o'mi. Ipak yo'lining Sharq va G'arbni savdo - iqtisodiy, siyosiy, madaniy, diniy jihatdan bog'lashi. Buyuk ipak yo'lining xalqlar o'rtasida tinchlik, do'stlik, hamkorlik o'matishdagi roli.

Alovuddin Otsiz (1127-1156) moxir diplomat, g'ayratli lashkarboshi. Elarslon (1156-1172) va Alovuddin Takash (1172-1200) hukmronligi davrida Xorazmning kengayishi. Mamlakatda iqtisodiy yuksalish, shaharlaming gullabyashnashi. Urganchning xalqaro ahamiyatga ega bo'lgan shaharga aylanishi. Alovuddin Muxammad (1200-1220) - Sharqda eng kuchli harbiy qo'shin egasi. Buxorodagi Malik Sanjar qo'zg'oloni. Xorazmshox Muxammadning "Iskandariy Soniy" deb atalishi. XIII asr boshlarida Xorazmshoxlar davlatining siyosiy ahvoli. Aholining tarkibi. Iqto yerlari. Davlatning ichki ahvoli. Turkon xotinning

davlatdagi mavqeい. Ichki ziddiyatlaming keskinlashuvi.

Mo‘g‘ullarning O‘rta Osiyoga bostirib kirishi va ularga qarshi ozodlik harakatlari. Mo‘g‘ullami bir markazlashgan davlatga birlashtirish uchun kurash. Temuchin (Chingizxon) qo‘l ostida markazlashgan harbiy-despotik Mo‘g‘ul davlatining (1206) tashkil topishi. Chingizxonning dastlabki istilochilik yurishlari. Naymanlar (1206), Enisey, Yettisuv viloyati, Sharqiy Turkiston yeralarining bosib olinishi. Xitoy (1211-1215) yerlarining Mo‘g‘ullar davlatiga qushib olinishi. Chingizxon nigohining g‘arba - Xorazmshohlar sultanatiga qaratilishi. Bu borada savdo-elchilik aloqalarinnng o‘matilishi. XIII asr boshlarida xorazmshohlar davlatining siyosiy holati. Xorazmshox va mahalliy hukumдорlar orasidagi mavjud ziddiyatlar. Soliklar va xasharlarning ko payishi. Mo‘g‘ullaming xorazmshohlar davlati hududiga yurishlarining boshlanishi. Mo‘g‘ul qo‘sishlarining to‘rt qismga bo‘linib harakat qilishi. Bosqinchilaming Movarounnahrdagi ko‘rsatgan mislsiz yovo‘zliklari. Buxoro (1220), Samarqand (1220), Xo‘jand (1220), Toshkentning ishg‘ol qilinishi. 26-mavzu. Mo‘g‘ullarning O‘rta Osiyoga bostirib kirishi va ularga qarshi ozodlik harakatlari Mahalliy aholining bosqinchilarga qarshi olib borgan ozodlik kurashlari. Temur Malik, Jaloliddin Manguberdi, Najmuddin Kubro kabi xalq qahramonlarining jasoratlari.

XVI-XVII asrlarda Jahon va O‘rta Osiyo xalqlari taraqqiyoti

Geografik kashfiyotlar va mustamlakachilik tuzumini vujudga kelishi. Yangi tarix tushunchasi. Buyuk geografik kashfiyotlarning shart-sharoitlari va uning asosiy omillari. P.Taskonelli, X.Kolumb, Vasko Da Gamo. F.Magellan, Konkista harakati. Mustamlakachilik tizimining qaror topib borishi.

Yevropada reformasiya davri va yo‘nalishlari. XVI-XVII asrning boshlarida Germaniya davlati. Germaniyada dehqonlar ahvoli va ularning maxfiy tashkilotlari. Reformatsiyaning shart-sharoitlari va g‘oyaviy asoslari. Reformatsiya namoyondalari. M.Lyuter va uning 95 tezisi. Tomas Myunser xalq harakatining natijalari. Diniy dunyo qarashdagi o‘zgarishlar.

Yevropada o‘ttiz yillik urush. (1618-1648). Xalqaro munosabatlarning keskinlashishi. Urushning boshlanishi va uning asosiy davrlari. Urushning ishtirokchilari. Vestfaliya sulhi va uning Yevropa davlatlari uchun ahamiyati.

G‘arbiy Yevropa davlatlarida kapitalistik munosabatlarning shakllanishi. XVI-XVII asrning birinchi yarmi. G‘arbiy Yevropa davlatlarida kapitalistik munosabatlarning shakllanishi. Dunyoni taqsimlash uchun boshlangan harakat.

Niderlandiya burjua inqilobi. Niderlandiya aholisining Ispaniya zulmiga qarshi kurashi. Diniy majarolarning mohiyati. Inqilobning shart-sharoitlari. Inqilobning davrlari. Gollandiya Respublikasi.

XVI-XVII asr boshlarida Angliya. Angliyada kapitalistik belgilarning jonlanishi. G‘ov tutish siyosati va uning oqibatlari. Robert Ket qo‘zg‘oloni. Tyudorlar xonadonining ichki va tashqi siyosati. Savdo kompaniyalari va ularning faoliyati. Angliyada protestantlik harakatining borishidagi o‘ziga xoslik.

XVI-XVII asrning birinchi yarmida Fransiya. Gugenotlarning siyosiy qarashlari va katolik bilan olib borgan kurashlari. Absolyut monarxiyaning yana ham kuchayishi. Rishelening olib borgan ichki va tashqi siyosati.

XVI-XVII asrning birinchi yarmida Usmon imperiyasi va uning tanazzulga uchrashi. Usmon imperiyasi hududining kengayib borishi. Yevropa davlatlari bilan olib borilgan savdo diplomatik munosabatlari. Imperianing inqirozi sabablari.

XVI-XVII asrlarda Yevropada ilmiy bilimlarning rivojlanishi. Fizika, ximiya, geografiya, geologiya va texnika fanlarida erishilgan yutuqlar. Sxolastikaning inqirozga uchrab borishi va falsafiy bilimlarning rivojlanishi.

O'rta Osiyo xonliklar davrida. XV asming II yarmida Dashti qipchoqdagi siyosiy vaziyat. Abulxayrxon (1412-1468) boshchiligida o'zbek davlatining tashkil topishi. Shayboniylar davlati. Shaybonixonning ichki siyosati. hokimiyatni markazlashtirish. Zahiriddin Muhammad Bobur (1483-1530). Samarqand taxti uchun kurash Shaybonixxonning keyingi yurishlari. Udel tizimi. Ubaydulla Sulton (15zz-15z9) hukmronligi. Abdullaxon (1557-1598). Abdullaxon davrida madaniy markazlashtirish siyosati. Shayboniylar sulolasi hukmronligi inqirozi (1601), uning sabablari. Ashtarxoniyalar (1601-1756) (joniyalar) ning hokimiyat tepasiga kelishi. Imomqulixonning hukmronligi (1611-1642). Toshkentdag'i voqealar. Xon va qabila zodagonlari o'rtasida munosabatlari. Nodir Muxammad (1642-1645) va Abdulaziz (1645-1681) hukmronligi. O'zaro feodal urushlaming natijalari. Subxonqulixon (1681-1701) hukmronligi. Buxoro, Xiva munosabatlari.

1946-1991 yillarda O'zbekistonning siyosiy, ijtimoiy-iqtisodiy hayoti.

Xalq ho'jaligining tinch qurilishga o'tilishi. Kompartiyaning totalitar siyosati. O'zbekiston iqtisodiyotining bir tomonlama rivojlanishi. Sanoat taraqqiyoti. Ko'p sohali mashinasozlik industriyasi, kimyo, neft, toshko'mir, gaz, tog'-kon va energetika sanoati. O'zbekiston - boy mineral xom ashyo bazasi. Respublikada oltin, mis, qo'rg'oshin, rux, vollxam, uran, tabiiy gaz, toshko'mir konlarining topilishi. Kadrlar yetishtirish. Undagi mavjud muammolar. O'zbekiston -irrigatsiya va meliorasiya ishlari. Yirik kanal va suv omborlarining barpo etilishi. Yangi paxtachilik rayonlarining barpo etilishi. Paxta monokulturasining kengayishi va uning salbiy oqibatlari. Orol fojiasi. asr 60-80 yillarda xalq xo'jaligi ishlab chiqarilishining bir tomonlama xarakteri. Ommaviy qatog'onlikning 2-bosqichi va uning oqibatlari. Ijtimoiy-siyosiy hayot. Sovetlar va ulaming faoliyati. Sh.R.Rashidov (1917-1983) respublikaning davlat, jamoat va siyosiy arbobi, adib. Qatog'onlar, milliy ziylolar vakillarining millatchlikda ayblanishi. 80 - yillarning qatog'onlari. "Paxta ishi", "o'zbek ishi" respublikaga markaz tomonidan yuborilgan yugurdaklaming begunoh kishilami qatog'on qilishi. Sog'liqni saqlash. Xalq ta'limi. Uning islohati. O'zbekiston - qayta qurish yillarda (1985 -1991 yillar). Sotsializm islohotining so'ngi bosqichi. 80-yillaming o'rtalarida SSSRda inqirozli vaziyatning kuchayishi. Mamlakat rahbariyatining ijtimoiy hayotda jiddiy o'zgarishlar yasash zarurligini anglashi. KPSS MK ining Aprel (1985) plenumi sovet jamiyatini qayta kurish, jaiTiiyat hayotining barcha sohalarini chuqr isloh qilish yo'lini e'lon qilishi. Mahalliy aholining urf-odatlari va qadriyatlarining toptalanishi. O'zbek xalqining mustaqillik uchun intilishi. Markazdan mustaqil ravishda iqtisodiy va siyosiy tadbirlaming ishlab chiqilishi. XP chaqiriq Oliy Kengash I sessiyasida O'zbekistonda prezidentlik boshqaruvinining ta'sis etilishi haqidagi qaroming qabul qilinishi. I.A.Karimov O'zbekistonning birinchi prezidenti 1990 yil 24 mart, respublika Oliy Kengashi XII chaqiriq ikkinchi sessiyasida O'zbekistonning Mustaqillik deklaratsiyasining e'lon qilinishi (1990 yil 20-iyun).

Mustaqil O'zbekistonning siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy taraqqiyoti

Mustaqillik tushunchasi.O'zbekiston davlat mustaqilhgi to'g'risidagi masalaning 1991 yil 31 avgust kuni respublika Oliy Kengashining navbatdan tashqari VI-sessiyasiga qo'yilishi. Sessiyada "O'zbekiston respublikasining davlat mustaqilligi to'g'risida" gi qonunning qabul qilinishi. 1 sentyabr - O'zbekiston respublikasining mustaqillik bayram kuni, deb belgilanishi.

O'zbekiston Respublikasi mustaqil taraqqiyot yo'lida. O'zbekiston suveren, demokratik davlat. Mustaqil davlat ramzlarini joriy qilish yuzasidan ko'rilgan amaliy choralar. O'zbekistonning o'ziga xos taraqqiyot yo'lini tanlash zaruriyati. Siyosiy islohotlar. O'zbekitsonda xuquqiy demokratik davlat qurilishi, fuqarolik jamiyatining shakllantirilishi.Mahalliy o'z-o'zini boshqarish tamoyili. O'zbekistonda Oliy vakillik organi - qonun chiqaruvchi hokimiyatning shakllanishi. O'zbekiston respublikasi Oliy Majlisining qonunchilik faoliyati. Inson huquqlarini kafolatlovchi qonunlar. Siyosiy partiylar to'g'risidagi qonun. Milliy davlat boshqaruv tizimining tashkil topishi. Boshqaruv tizimidagi islohotlar. Mahalliy davlat hokimiyati tizimidagi tub o'zgarishlar. Maliallaning ijtimoiy- hayotdagi o'rni. Mustaqillik va kadrlar siyosati. O'zbekiston mustaqilligi yillarda Qoraqalpog'iston davlatchiligi taraqqiyoti. Iqtisodiy taraqqiyot. Agrar islohotlar. Tashqi iqtisodiy aloqalar. Ijtimoiy soxadagi o'zgarishlar. Ekologik tahdid. Milliy madaniyat va xalq ta'limi. Jamoat tashkilotlari. Jamiyatni demokratlashtirishda ommaviy axborot vositalarining o'mi. Aholini ijtimoiy ximoyalash choralarining qurilishi. Millatlararo totuvlikni ta'minlash choralarining amalga oshirihshi. O'zbekiston qurolli kuchlarining barpo etilishi. O'zbekistonda demokratik jamiyat qurishning uziga xos xususiyatlari va 2017-2021 yillarga muljallangan Harakatlar strategiyasi mohiyati. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoevning 2017 yil 30 iyun kuni O'zbekiston Respublikasi Kamolot yoshlar ijtimoiy xarakatining Respublika qurultoyida so'zlagan nutqi va unda ko'tarilgan masalalarining axamiyati.2019 yilda mamlakatimizni rivojlantirishning eng muhim ustuvor vazifalari to'g'risidagi O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning Parlamentga Murojaatnomasini (28 dekabr 2018 yildagi).

O'zbekistonning jahon hamjamiyati bilan hamkorllgi. XXI asr bo'sag'asida dunyo.O'zbekiston respublikasining Yevropa xavfsizlik va hamkorlik tashlkilotiga a'zo bo'lishi (1992 y.) Respublikamizning bir qancha xalqaro tashkilotlar bilan hamkorligi. Mustaqil davlatlar hamdustligining tashkil topishi. O'zbekiston respublikasining Markaziy Osiyo mamlakatlari bilan qardoshlik aloqalari. Markaziy Osiyo davlatlarining Orol dengizini saqlab qolish, mintaqadagi ekologik vaziyatni barqarorlashtirish yo'lidi hamkorligi. Yakin va o'rta sharq mamlakatlari bilan xalqaro munosabatlar o'matish va ulami rivojlantirish O'zbekiston tashqi siyosatining muhim yo'nalish ekanligi. O'zbekistonning uzoq Sharq va Tinch okeani xavzasi mamlakatlari - Xitoy, Yaponiya, Janubiy Koreya, Malayziya, Indoneziya, Vietnam kabi davlatlar bilan hamkorligi. O'zbekiston Respublikasining AQSH va Evropa mamlakatlari bilan o'zaro manfaatli aloqalari. Ta'lim, ilm-fan. Ijtimoiy jarayonlar. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning BMT sammitlarida so'zlagan nutqlari. Harakatlar strategiyasi- taraqqiyot omili. Yangi O'zbekiston-Yangicha dunyoqarash. Pandemiya sharoitida O'zbekiston. Afg'oniston va dunyo hamjamiyati.

Siyosiy-iqtisodiy o‘zgarishlar.O‘zbekistonda saylov qonunchiligi va amaliyoti masalalari. O‘zbekistonda rivojlanishning yangi bosqichi.

Jahon tarixi **Qadimgi Yunoniston va Rim tarixi**

Krit- Mikena davri. Yunonistonning joylashish o‘rni, aholisi, uni o‘rganish tarixida G.Shliman, A.Evanslarning o‘rni. Doriy qabilalari, Gomer davri, shahar davlatlar, buyuk Yunon mustamlakachiligi.

Eramizdan avvalgi IX asr oxiri - VI asrlarda Attika Attikaning aholisi, xojaligi, sinfiy jamiyatning vujudga kelishi. Afina aslzodalari ustida to‘xtalish kerak. Drakon qonunlari, Solon islohati va Afina qulchilik demokratiyasi masalasi muhumdir.

Yunon-Eron urushi.Yunon-Eron urushi va Kalliy sulhi yakunari. Yunonistonning yuksalishi, Perikl faoliyati, Pelopones urushi va uning oqibatlari. Yunoniston davlatlari orasidagi raqobat va siyosiy tarqoqlik.

Afina quldorlik demokratiyasining ravnaqi.Afina quldorlik davlatining tashkil topishi. Eramizdan avvalgi VII-VI asrlarda Attikaning ijtimoiy-iqtisodiy tuzumi. Drakon qonunlari, Solon islohatining sinfiy mohiyati. VI asrda Afina quldorlik davlatining harakteriga e’tibor beriladi.

Sparta davlati.Eramizdan avvalgi VIII-IX asrlarda qadimgi Peloponnes. Qadimgi Sparta, Korinf, Argos davlatlarining paydo bolishi, ularning tuzumi, ilotlar perieklar masalasi. Shuningdek, Sparta bolalar tarbiyasi, harbiy ittifoqlar o‘rganilishi kerak.

Peloponnes urushi. Peloponnes urushi. Bu urushni kelib chiqishi, Peloponnes urushining birinchi davri, Nikiy sulhi, Sitsiliya ekspedisiyasining mag‘lubiyati, Dekeleya urushi, Spartaliklar g‘alabasi masalalari yoritilishi kerak.

Ellistik davlatlar va ularning madaniyati. Ellistik davlatlar-Ptolomeylar, Salavkiyalar, Yunon-Baqtriya, Pergam podsholiklari tavsifi. Makedoniya va Yunonistondagi ahvol, Rim Parfiya istilolari, Ellistik madaniyatga e’tibor berilishi kerak.

Aleksandr Makedonskiy sultanati.Makedoniya davlatining tashkil topishi. Manbalar, sharoiti, aholisi. Filipp II va uning islohatlari, harbiy yurishlari. Aleksandr Makedonskiyning harbiy yurishlari va sultanatining kuchayishi. Ellin davlatlari. Ellistik davlatlar va ellin davri madaniyati. Ellistik davlatlar va ularning madaniyati. Ellistik davlatlar-Ptolomeylar, Salavkiyalar, Yunon-Baqtriya, Pergam podsholiklari tavsifi. Makedoniya va Yunonistondagi ahvol, Rim Parfiya istilolari, Ellistik madaniyatga e’tibor berilishi kerak.

XI-XV asrlarda siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy hayotning rivojlanishi

XI-XV asrlarda Fransiya. Fransiyada shaharlar taraqqiyoti. Absolyut monarxiyaning kuchayishi. Davlatni markazlashtirish borasidagi islohatlar. Yuz yillik urush. Fransuz millatining tashkil topish jarayoni.

XI-XV asrlarda Angliya. Hokimiyatning markazlashishida ajnabiylarga qarshi olib borilgan urushlarning ahamiyati. Parlamentning tashkil topishi va rivojlanishi. Angliyada dehqonlar norozilik harakatlarining kuchayib borishi.

XI-XV asrlarda Germaniyada davlatchilikning rivojlanishi. Germaniya shaharlarida savdoni taraqqiy etishi. Nemis feodallari va slavyanlar o'rtasidagi munosabatlarning keskinlashishi. Ganza va Shvabiya ittifoqlarining olib borgan faoliyati.

XI-XV asrlarda Ispaniya va Portugaliya. Pireniya yarim orolida arablar istilolarining oqibatlari. Rekonkista harakatining avj olishi va asosiy bosqichlari. Ispan madaniyati. XI-XV asrlarda Chexiyada siyosiy kurashlar. Rim papasining Chexiyada olib borgan reaksiyon ishlari. Yan Gusning siyosiy va ijtimoiy qarashlari. Konstantin sobori. Guschilar urushining borishi va oqibatlari. Nemis kolonizasiyasining kuchayishi.

XI-XV asrlarda burjua mafkurasining shakllanishi. Ilk italyan uyg'onishi. Shaharlar vazifasining o'zgarib borishi. Gumanizm. Manufaktura munosabatlarining o'zaro aloqalari. Ilmiy bilimlarning taraqqiyoti. Italiyada uyg'onish davri namoyondalari.

Usmoniyalar davlati va uning istilolari. XI-XV asrlarda Vizantiya imperiyasi. Osiyo va Yevropa madaniyatining o'zaro ta'siri. Konstantinopol shahrining ijtimoiy mavqeい. Turklarning siyosiy maqomi va imperiyadagi o'rni.

Ilk italyan uyg'onishi. Shaharlar vazifasining o'zgarib borishi. Gumanizm. Osiyo va Yevropa madaniyatining o'zaro ta'siri.

Shaharlar vazifasining o'zgarib borishi. Shaharlar vazifasining o'zgarib borishi. Gumanizm. Manufaktura munosabatlarining o'zaro aloqalari. Ilmiy bilimlarning taraqqiyoti. Italiyada uyg'onish davri namoyondalari

1870-1914 yillarda dunyo xalqlarining siyosiy, iqtisodiy manzarasi.

Fransiya – Prussiya urushi. Fransiya – Prussiya urushining sabablari. Urush harakatlarining borishi. Parijning qamal qilinishi. Fransuz xalqining qarshilik harakati. Frankfurt sulhi.

1871-1914 yillarda Fransiya. XIX asrning so'nggi o'ttiz yilda Fransiya. XIX asrning so'nggi 30 yilda Fransyaning iqtisodiy o'sishi va 1875 yilgi Konstitusiya. XIX asrning 70-80 yillarida respublikachilar va podshoparastlar o'rtasida kurash. Uchinchi respublikaning siyosiy tanazzuli. XIX asrning 90-yillarida Fransiya. Dreyfus ishi. Panama masalasida siyosiy nayrang. Fransiya va Rossiyaning mustamlaka bosqinchiligi. Fransiya-Rossiya ittifoqi. Birinchi jahon urushi arafasida Fransiya.

1871-1914 yillarda Germaniya. Fransiya – Prussiya urushi va Germaniyaning birlashtirilishining tugallanishi. 1871 yil imperiya Konstitutsiyasi. 1871-1899 yillarda Germaniya iqtisodining o'sishining sabablari. Qishloq xo'jaligining o'sishi. XIX asrning 70-yillarida Bismark hukumatining ichki siyosati. Bismarkning kanserligi yillarida Germaniyaning tashqi siyosati.

1867-1914 yillarda Avstriya – Vengriya va Italiya davlatlari. Avstro-Vengriya dualistik monarxiyaning vujudga kelishi. XIX asrning oxirida Avstro-Vengriya iqtisodiyotining o'sishi. Taf hukumatining siyosati. XIX asrning 70-90-yillarida Avstriya va Vengriyaning ishchilar harakati.

1870-1914 yillarda Angliya. XX asr boshlarida Angliya iqtisodiyotining o'sishi. Angliya imperializmining mustamlaka siyosati. Angliyaning jahon bozoridagi mavqeini pasayishi. Bolfur va Solberi kabinetlarining reaksiyon ichki siyosati. Ingliz – Bur urushi. Antantaning vujudga kelishi. 1904 yil Angliya –

Fransiya bitimi. 1907 yilgi Angliya – Rossiya bitimi. Angliyada 1911 yil parlament islohati. Irlandiyada milliy ozodlik harakatining kuchayishi. Angliyaning birinchi jahon urushi arafasida siyosiy tanazzuli.

XIX asr oxiri XX asr boshlarida Rossiya-Qrim urushidan so‘ng Rossianing xalqaro ahvoli. Rossianing uzoq sharqdagi siyosati. “Uch imperator ittifoqi” 1875-1876 yillarda Sharq tanazzuli. 1877-1978 yillardagi Rossiya – Turkiya urushi. San – Stefano kelishuvi. Berlin kongressi. Uchlar ittifoqi. Fransiya – Rossiya ittifoqi. XIX asrning ikkinchi yarmida madaniyat.

1870-1914 yillarda AQSh. XX asr boshlarida AQSh iqtisodining o‘sishi. Amerika imperializmining ichki reaksiyon siyosati. Irqiy kamsitish. XIX asr oxiri XX asr boshlarida AQSh bosqinchilik va tajovuskorlik siyosatining kuchayishi. Kuba – Ispaniya istibdodi ostida AQSh ning Ispaniya bilan urushi. AQSh ning Lotin Amerika mamlakatlariga tajovuzi. Panamaning bosib olinishi. Panama – Amerika ittifoqi. “Katta tayoq” va “Dollar diplomatiyasi” siyosati. 1900 yil Xitoyda xalq qo‘zg’olonini bostirishda AQSh ning ishtiroki. 1912 yilgi Prezident saylovleri. Prezident Vilson hukumatining jahon urushi arafasidagi ichki siyosati.

1870-1914 yillarda Ispaniya va Portugaliya. Ispaniyada Burbonlar sulolasining qayta tiklanishi. XIX asr boshlarida Ispaniyadagi siyosiy va iqtisodiy ahvol. Qonli haftalik, siyosiy kurashlar va Marokko muammosi. XIX asr oxirida Portugaliyadagi iqtisodiy rivojlanish. XIX asr oxiri va XX asr boshlarida Portugaliyaning ichki va tashai siyosati. Portugaliyadagi 1910 yilgi revolyutsiya va uning oqibatlari.

1870-1914 yillarda Lotin Amerikasi davlatlari. Lotin Amerikasi mamlakatlarida taraqqiyotning umumiy xususiyatlari: sanoat, qishloq xo‘jaligi. Yevropa va AQSh ga tobelik. Tub aholi hindularning talanishi. Qulchilik. Yevropa va AQSh o‘rtasida Lotin Amerikasi uchun raqobat. G‘arbiy to‘qnashuvlar. “Katta tayoq” siyosati. Sanoatda sarmoyadorlikning o‘sishi. Argentina, Braziliya, Peru, Boliviya, Chili, Markaziy Chili mamlakatlari, Kuba, Lotin Amerikasi mamlakatlarida AQSh bosqinchisi siyosati. Meksika inqilobi.

Manbashunoslik. Tarixshunoslik

Manbalarni turkumlash. Tarixiy tadqiqot uchun manbalarni turkumlashning ahamiyati. Turkumlashdagi asosiy tamoyillar: manbalarni mazmuniga, kelib chiqishiga va yo‘nalishiga qarab ajratish. Tarixiy manba. Manbalarning asosiy turlari: moddiy yodgorliklar, ma’naviy yodgorliklar. Tarixiy manbalarning shakl va mazmuniga qarab guruhlarga bo‘linishi: moddiy (ashyoviy) manbalar; etnografik manbalar; lingvistik manbalar; og’zaki manbalar (folklor). Yozma manbalar. Yozma manbalarning asosiy xillari. Adabiy manbalar (yilnomalar, xronikalar va h.k.). Epik yodgorliklar. Aktlarga oid hujjatlar (yorliqlar, aktlar, xatlar, yuridik-qozixonalar hujjatlari va b.). Arxiv manbalar. Normativ va ijroiya Hujjatlari; statistik materiallar-tarixiy manba. Jamoat tashkilotlari hujjatlari tarixiy manba sifatida. Diplomatik hujjatlar; memuarlar; davriy matbuot.

Manbalarni o‘rganish: aniqlash, tiklash, tahlil qilish

Manbashunoslik sohasidagi tadqiqot. Manbalarni aniqlash va uning ilmiy ahamiyati. Manbalarni mavzular tartibida saralash va uning asosiy shartlari.

Manbalarni taxlil qilish uslublari. Manbalarni tashqi va ichki belgilariga qarab taxlil qilish. Manbalarni umumiylaysiz va alohida bir manbani tadqiq etish. Matnni aniqlash. Asl manba. Manba yozilgan davr va joy, unda tarixiylikning in'ikosi. Manbaning yaratilish tarixi shart-sharoit va undagi tarixiy haqqoniylilik mezoni (hujjatlarda tarixiylik deyarli real aks etgan bo'ladi). Asl manbadan ko'chirilgan nusxalar. Nusxalarning asl manbaga yaqinligini aniqlash muammolari. Tarixiy manba haqida umumiylaysiz xulosalar chiqarish.O'rta Osiyo tarixiga oid qadimgi va ilk O'rta asr yozma manbalar (arab yozuvigacha), Arab yozuvidagi (arab, fors turkiy tillardagi manbalar), Sharq qo'lyozmalari xazinalari,O'rta Osyoning IX-XV asrlar tarixiga oid yozma manbalar, O'rta Osiyo tarixiga oid rus va evropa tillaridagi yozma manbalar, O'zbekistonning XX asr tarixiga oid manbalar,O'zbekistonning mustaqil taraqqiyoti yillaridagi tarixiga oid manbalar. Tarixiy manbalarni to'plash va saqlash, Tarix fanining vujudga kelishi va rivojlanishi (qadimgi davr-XVIII asrning oxirlarida), Ilk o'rta asrlarda O'rta Osiyoda tarix fani, XII-XIV asrlarda O'rta Osiyoda tarix ilmining rivojlanishi, Amir Temur va temuriylar davri tarixshunosligi, XVI-XIX asrning birinchi yarmida O'rta Osiyo tarixshunosligi, XIX-XX asrning boshlarida Sharq va O'rta Osyoning o'rganilishi, Sobiq Sovet davrida O'rta Osiyoda tarix fanining ahvoli va yuksalishi, O'zbekistonda tarix fanining rivojlanishi (1930 yillarning o'rtalari-1950 yillarda), O'zbekistonda tarix fanlarining rivojlanishi (1960 yillarning o'rtalari-1980 yillarda), Mustaqillik yillarida O'zbekistonda tarix fani.

O'zbek davlatchiligi tarixi

Mamlakatimiz xududida davlatchilikka o'tishdagi tarixiy shart-sharoitlar (miloddan avvalgi II ming yillik o'rtalari va ikkinchi yarmi), Tosh davrining eng qadimgi bosqichlarida hozirgi O'zbekiston hududlarida odamlarning o'rasha boshlashi. Eng kadimgi odamlarning yashash tarzi va O'zbekiston hududlari bo'yab yoyilish jarayoni. O'rta tosh davri odamlarning turmush tarzi va qurollarning takomillashib borishi. Iqlimning o'zgarishi va inson hayotida yuz bergen o'zgarishlar. Teshiktosh makoni. Zamnaviy qiyofadagi odamlarning shakllanishi. Ijtimoiy va madaniy hayotdagi o'zgarishlar. Mezolit va neolit davrlari kashfiyotlari va yutuqlari. Ishlab chiqaruvchi xo'jalikka o'tilishining insoniyat hayotidagi o'rni va axamiyati. Madaniy va iqtisodiy o'zgarishlar. Bronza davrida ishlab chiqarish munosabatlarining jadal rivojlanishi va ijtimoiy iqtisodiy jarayonlarning yangicha taraqqiy etishi. O'zbekistonda ilk davlatchilik tarixi, (miloddan avvalgi I ming yillik birinchi yarmi), O'zbekistonda qadimgi davr davlatchiligi tarixi (miloddan avvalgi VI - milodiy IV acrlar), O'zbekistonda ilk o'rta asrlar davlatchiligi tarixi (V -VII acrlar), IX-XIII asr boshlarida o'zbek davlatchiligi tarixi, Mo'g'ullar istibdodi davrida davlatchilik jarayonlari, Amir Temur va temuriylar davrida davlatchilik taraqqiyoti, XIX asr ikkinchi yarmi - XX asrda davlatchilik jarayonlari, Mustaqil O'zbekiston - davlatchiligidan tarixidagi yangi bosqich

Tarixiy o'lkashunoslik

O'lkashunoslik faning shakllanishi va rivojlanishi tarixidan. Tarixiy o'lkashunoslik fanining fan sifatida shakllanishi va rivojlanishi. Avesto va qadimgi manbalarda o'lkamizning nomlari. Arab manbalarida o'lkamiz haqidagi ma'lumotlar va ularning ahamityai. IX-XII asrlarda o'lkadagi siyosiy va iqtisodiy hayot. Temur va temuriylar davrida o'lkamiz. Shayboniylar davrida o'lkadagi siyosiy jarayonlar. Xonliklar davri o'lkashunosligi. Tarixiy o'lkashunoslikning tarix fani tizimida tutgan o'rni. Fanning maqsadi, vazifalari va predmeti. Tarixiy o'lkashunoslik fanining tadqiqot ob'ektlari, Tarixiy o'lkashunoslik fanining rivojlanishida ilmiy to'garaklarning o'rni. XIX asr 60-80 yillarda Chor Rossiyasining O'rta Osiyoda mustamlakachilik siyosati. Turkistonda dastlabki ilmiy jamiyatlarning tashkil etilishi. Turkistonda havaskor arxeologlar to'garagi (T.H.A.T). XX asrning 20-30 yillarda o'lkashunoslik 60-80 yillardagi o'lkashunoslik ishlari. O'zbekiston Respublikasining mustaqillik yillarda Vatanimiz tarixini o'rganishga bo'lgan e'tibori. O'zbekistonning tarixiy geografik o'rni va tabiiy iqlim sharoitlari O'rta Osiyoning Kushonlar davri tarixiy geografiyasi. Ilk o'rta asrlar davrida o'lkamiz tarixiy geografiyasi. IX-XIII asrlar tarixiy geografiyasi. Temur va temuriylar va shayboniylar davri tarixiy geografiyasi. Xiva, Qo'qon xonliklari va Buxoro amirligining geografik o'rni. O'zbekiston Respublikasining ma'muriy-hududiy bo'linishi va relefi. Iqlim sharoitlari. Suv resurslari. Tabiiy o'simliklar qatlami va hayvonot olamining o'ziga xosligi. Tabiiy iqlim sharoitlari va landshaftlari tipi. Tarixiy o'lkashunoslikda arxeologik ma'lumotlarning o'rni, Antropologik va etnologik ma'lumotlarning o'lka tarixini o'rganishdagi axamiyati, Tarixiy o'lkashunoslikda yozma va arxiv manbalarining axamiyati, O'lka tarixini o'rganishda toponimik atamalar asosiy manbalardan biri sifatida, O'lkashunoslikda muzey eksponatlaridan keng foydalanish va ularning axamiyati.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Mirziyoyev Sh. M. Buyuk kelajagimizni mard va oljanob xalqimiz bilan birga quramiz. -T. "O'zbekiston", 2016.
2. Mirziyoyev Sh. M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birlgilikda barpo etamiz. - T. "O'zbekiston", 2016.
3. Mirziyoyev Sh. M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. -T. "O'zbekiston", 2017.
4. Mirziyoyev Sh. M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. -T. "O'zbekiston", 2017.
- 5.O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar Strategiyasi to'g'risida. (O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017-y 6-son, 70 modda)
6. Karimov I.A Yuksak ma'naviyat- yengilmas kuch , -T: "Ma'naviyat",

- 7.Karimov.I.A O‘zbekiston mustaqillikka erishish ostonasida.-T.: “O‘zbekiston” 2011
8. Asqarov.A. O‘zbek xalqining etnogenezi va etnik tarixi.-T.: “Fan”, 2015
9. Sagdullayev.A va boshq. O‘zbekiston tarixi: davlat va jamiyat taraqqiyoti.-T.” Akademiya”, 2000
10. Shamsutdinov R., Karimov Sh. Vatan tarixi. –T. “ Sharq”, 2010.
11. Ibn Arabshox. Amir Temur tarixi. 1 va 2 jild.-T. “Mehnat”, 1992
12. Temur Tuzuklari–T. 2014 y.
13. O‘zbekiston tarixi moddiy madaniyat va yozma manbalarda. –T. “Fan”, 2005.
14. O‘ljayeva.Sh. Amir Temur va temuriylar davrida milliy davlatchilikning rivojlanishi. –T. “Fan”, 2005.
15. O‘zbekiston tarixi va madaniyati. –T.1992.
16. Rajabov R. Qadimgi dunyo tarixi. O‘quv qo‘llanma. T.:“Fan va texnika nashriyoti”, 2009.
17. Rajabov R. Qadimgi dunyo tarixi xrestomatiyasi. – T.: Navoiy Davlat pedagogika instituti, 2008.
18. Nuriddinov E., Lafasov M., Kichqilov X. Eng yangi tarix (1918-1945). Darslik. Nasaf, 2010.
19. Nuriddinov E., Kichilov X. Eng yangi tarix (1989-2008 y.). O‘quv qo‘llanma. T., “ASR-MATBUOT”, 2010.
20. Малиничев Г. «Археология по следам легенд и мифов», М., «Вече» 2006.
21. Гуревич А.Й. “Средневековый мир” М., “Искусство” 1991.
22. “История Древнего Востока”. Под.ред. Кузишина., М. “Высшая школа” 2003.
23. “История Древнего Рима” Под.ред. В.И.Кузишина. М., “Высшая школа” 2002.
24. Нуридинов Э, Пономарева Т. Новая история (1 период) “Иқтисод-момия”, 2009.
25. Новая история стран Азии и Африки. Под.ред. А.М.Родригеса, Част-1. М., «Владос», 2004.

Internet saytlari

1. ww. tdpu. uz
2. www. Ziyonet. uz
3. www. edu. uz
4. www. ma’naviyat.

**5A110601 – IJTIMOIY-GUMANITAR FANLARNI O‘QITISH
METODIKASI (TARIX) MAGISTRATURA MUTAXASSISLIGI
BO‘YICHA KIRISH SINOVLARI UCHUN BAHOLASH MEZONI
BAHOLASH MEZONI**

5A110601-Ijtimoiy-gumanitar fanlarni o‘qitish metodikasi (tarix) mutaxassisligi bo‘yicha magistraturaga kirish imtihonlari yozma shaklda o‘tkaziladi. Har bir variantda 4 tadan savol bo‘lib, savollar maxsus fanlarni to‘liq qamrab oladi. Variantdagi 4 ta savolning har biriga eng yuqori 25 ball beriladi. Ya’ni jami eng yuqori ball 100 ballni tashkil etadi. Jami 4 savolga javob yozish uchun 3 soat (180 daqiqa) beriladi.

Berilgan savolga to‘g‘ri va to‘liq javob yozilsa, berilgan savollarning xususiyatlari ochib berilsa, javoblar mustaqil fikr asosida yoritilsa, muammolarga ijodiy yondashilsa, javobda mantiqiy yaxlitlikka erishilsa, berilgan javob aniq faktlarga asoslangan bo‘lsa, o‘zlashtirish ko‘rsatkichi **21,4-25** ball bilan baholanadi.

Berilgan savolga to‘g‘ri javob yozilsa, fikrini yoritib berishda ayrim xatoliklarga yo‘l quyilsa va javoblarni izohlashda ayrim noaniqliklarga yo‘l qo‘yilgan bo‘lsa, o‘zlashtirish ko‘rsatkichi **17,8-21,4** ball bilan baholanadi.

Berilgan savolga, asosan to‘g‘ri javob yozilsa, biroq qo‘yilgan masalaning mohiyati, mazmuni, natijalari qisqa va yuzaki yoritilsa, berilgan topshiriqlarda biror biri kamchilik yoki ulardan biri mavjud bo‘lmasa va fikr-mushohada bayonida tarqoqlik kuzatilsa **13,8-17,7** ball oralig‘ida baholanadi.

Berilgan savolga qisman va umuman javob yozilmasa, berilgan savollarga aniq javob bo‘lmasa, qo‘yilgan savolning mohiyatini qisman yoki umuman ochib bera olmasa, fikr-mushohada bayonida chalkashuvlar kuzatilsa **0-13,7** ball oralig‘ida baholanadi.

***IZOH:** Ushbu mezon 1 ta savolga berilgan javobga qo‘yilgan ball bo‘lib, talabgor 4 ta savolga ham ushbu mezon asosida javob berishi kerak bo‘ladi. Shunda yozma ish bo‘yicha umumiy 100 ballni to‘plash imkoniyatiga ega bo‘ladi.*

Apellyatsiya tartibi

Abituriyentlar ijodiy imtihon natijalari bo‘yicha institut qabul komissiyasining apellyatsiyalar bilan ishslash hay’atiga imtihon natijalari e’lon qilingandan so‘ng 24 soat davomida murojaat qilishlari mumkin. Murojaat mazmuni faqat o‘zlarining to‘plagan ballari yuzasidan bo‘lsa qabul qilinadi. Apellyatsiya komissiyasi a‘zolari institut rektori buyrug‘i bilan tasdiqlanadi.